

לע"נ ולאורו של
מורנו הרב אלישע
וישליצקי זצ"ל

פּלַך שֵׁתִּיקָה

הרבנית דניאלה ון דייק

1. בראשית פרק כ"ט: טז וּלְלֶבֶן, שְׁתֵּי בָנוֹת: שֵׁם הַגְּדֹלָה לָאָה, וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל. **יז** וַעֲיִנֵי לָאָה, רְכוּת; וְרָחֵל, הָיְתָה, יִפְתָּ-תָאָר, וַיִּפְתֵּי מִרְאָה; **יח** וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב, אֶת-רָחֵל; וַיֹּאמֶר, אֶעֱבְדָךְ שִׁבְעַ שָׁנִים, בְּרָחֵל בְּתָךְ, הַקְּטָנָה. **יט** וַיֹּאמֶר לָבֶן, טוֹב תַּתִּי אִתָּהּ לָךְ, מִתַּתִּי אִתָּהּ, לְאִישׁ אַחֵר; שָׁבָה, עִמָּדִי. **כ** וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל, שִׁבְעַ שָׁנִים; וַיְהִי וַעֲיִנֵי כִימִים אַחָדִים, בְּאֵהָבָתוֹ אִתָּהּ. **כא** וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לָבֶן הָבָה אֶת-אֲשֵׁרֵי, כִּי מְלֹאוּ יָמֵי; וְאִבּוֹאָהָ, אֵלַיָּה. **כב** וַיֹּאסֹף לָבֶן אֶת-כָּל-אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם, וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ. **כג** וַיְהִי בְעֶרְב־וַיִּקַּח אֶת-לָאָה בְּתוֹ, וַיָּבֵא אֶתָּהּ אֵלָיו; וַיָּבֵא, אֵלַיָּה. **כד** וַיִּתֵּן לָבֶן לָהּ, אֶת-זֶלְפָּה שִׁפְחָתוֹ--לְלָאָה בְּתוֹ, שִׁפְחָה. **כה** וַיְהִי בִבְקָר, וְהִנֵּה-הוּא לָאָה; וַיֹּאמֶר אֶל-לָבֶן, מַה-זֹּאת עֲשִׂיתָ לִּי--הֲלֹא בְרָחֵל עֲבַדְתִּי עִמָּךְ, וְלָמָּה רָמִיתִנִּי. **כו** וַיֹּאמֶר לָבֶן, לֹא-יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוֹמֹנוּ--לְתַתּוֹ הַצְּעִירָה, לִפְנֵי הַבְּכִירָה. **כז** מִלֵּא, שִׁבְעַ זֹאת; וְנִתְּנָה לָךְ גַּם-אֶת-זֹאת, בְּעֶבְדָּהּ אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי, עוֹד, שִׁבְעַ-שָׁנִים אַחֲרוֹת. **כח** וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן, וַיִּמְלֵא שִׁבְעַ זֹאת; וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-רָחֵל בְּתוֹ, לוֹ לְאִשְׁהָ. **כט** וַיִּתֵּן לָבֶן לְרָחֵל בְּתוֹ, אֶת-בְּלָהָה שִׁפְחָתוֹ--לָהּ, לְשִׁפְחָה. **ל** וַיָּבֵא גַם אֶל-רָחֵל, וַיֵּאָהֵב גַּם-אֶת-רָחֵל מִלָּאָה; וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ, עוֹד שִׁבְעַ-שָׁנִים אַחֲרוֹת. **לא** וַיֵּרָא ה' כִּי-שָׁנוּאָה לָאָה, וַיִּפְתַּח אֶת-רַחְמָהּ; וְרָחֵל, עֲקָרָה. **לב** וַתֵּהָרֵם לָאָה וַתֵּלֵד בֶּן, וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן; כִּי אָמְרָה, כִּי-רָאָה ה' בְּעֵינָי--כִּי עָתָה, יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי. **לג** וַתֵּהָרֵם עוֹד, וַתֵּלֵד בֶּן, וַתֹּאמֶר כִּי-שָׁמַע ה' כִּי-שָׁנוּאָה אֲנִי, וַיִּתֵּן-לִי גַם-אֶת-זֶה; וַתִּקְרָא שְׁמוֹ, שְׁמֹעוֹן. **לד** וַתֵּהָרֵם עוֹד, וַתֵּלֵד בֶּן, וַתֹּאמֶר עָתָה הַפֶּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי, כִּי-יִלְדָתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים; עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ, לֵוִי. **לה** וַתֵּהָרֵם עוֹד וַתֵּלֵד בֶּן, וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת-ה'--עַל-כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ, יְהוּדָה; וַתַּעֲמֹד, מִלְּדָת.

2. בראשית פרק כ"ט, כ"ה, רש"י: ויהי בבקר והנה היא לאה - אבל בלילה לא הייתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים.

3. מדרש רבה, ויצא פע' ס' י"ט: "והנה היא לאה" אמר לה מה רמיתא בת רמאה לאו בליליא הוה קרינא רחל ואת ענית לי אמרה לה אית ספר דלית לה תלמידים לא כך היה צוח לך אבוך עשיו ואת עני לה. "ואת עני ליה" - ואתה עונה לו: "אני?" ותלמידתך אני, וממך למדתי לרמותך, כמו שלימדתני כשרמית את אביך (ועי' אג"ב שם), וכשם שאתה עשית במצות אמך, וכדי להשיג את ברכות אביך, כן עשיתי במצות אבי כדי להעמיד ממך שבטים לישראל.

4. בראשית פרק ל': יד וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קְצִיר-חֲטִיִּים, וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה, וַיָּבֵא אֹתָם, אֶל-לָאָה אָמוֹ; וַתֹּאמֶר רָחֵל, אֶל-לָאָה, תְּנִי-נָא לִי, מִדוֹדָאֵי בְּנֵךְ. **טו** וַתֹּאמֶר לָהּ, הֲמַעַט קָחְתָּךְ אֶת-אִישִׁי, וְלָקַחְתָּ, גַּם אֶת-דוֹדָאֵי בְּנֵי; וַתֹּאמֶר רָחֵל, לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה, תַּחַת, דוֹדָאֵי בְּנֵךְ. **טז** וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן-הַשָּׂדֶה, בְּעֶרְבֹ, וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלָי תָּבוֹא, כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךְ בְּדוֹדָאֵי בְּנֵי; וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ, בַּלַּיְלָה הַזֶּה. **יז** וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים, אֶל-לָאָה; וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֵד לְיַעֲקֹב, בֶּן חֲמִישִׁי. **יח** וַתֹּאמֶר לָאָה, נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי, אֲשֶׁר-נָתַתִּי שִׁפְחָתִי, לְאִישִׁי; וַתִּקְרָא שְׁמוֹ, יִשְׂשַׁכָּר. **יט** וַתֵּהָרֵם עוֹד לָאָה, וַתֵּלֵד בֶּן-שְׁשִׁי לְיַעֲקֹב. **כ** וַתֹּאמֶר לָאָה, זָבַדְתִּי אֱלֹהִים אֹתִי זָבַד טוֹב--הַפֶּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי, כִּי-יִלְדָתִי לוֹ שְׁשֵׁה בָּנִים; וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ, זְבֻלֹן. **כא** וְאַחֵר, יִלְדָה בְּתִ; וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמָהּ, דִּינָה. **כב** וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים, אֶת-רָחֵל; וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים, וַיִּפְתַּח אֶת-רַחְמָהּ. **כג** וַתֵּהָרֵם, וַתֵּלֵד בֶּן; וַתֹּאמֶר, אֶסָּף אֱלֹהִים אֶת-חַרְפָּתִי. **כד** וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יוֹסֵף, לֵאמֹר: יֹסֵף ה' לִי, בֶּן אַחֵר. **כה** וַיְהִי, כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רָחֵל אֶת-יוֹסֵף; וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, אֶל-לָבֶן, שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָהָ, אֶל-מְקוֹמִי וְלֵאחֲרָי.

5. בראשית פרק ל', א', רש"י: ותקנא רחל באחותה - קנאה במעשיה הטובים. אמרה: אילולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים.

6. בראשית פרק ל', כ"ב, רש"י: ויזכר אלוהים את רחל - זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהייתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים.

7. בראשית רבה פרשה ע"א ה': לאה תפסה פלך הודיה, ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה בראשית לח, כו, ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני. דוד אמר תהלים קלו, א: הודו לה' כי טוב. רחל תפסה פלך שתיקה, ועמדו כל בניה בעלי מסטירין. בנימין שמות כח, כ': 'שפה', יש פה, יודע במכירתו של יוסף ואינו מגיד. שאול שמואל א' י', ט"ז: 'ואת דבר המלוכה לא הגיד לו'. אסתר אסתר ב', כ': 'אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה'.

לענין ולאוורו של
מורנו הרב אלישע
וישליצקי זצ"ל

בס"ד

8. מסכת אבות פ"ג משנה י"ג: רבי עקיבא אומר שחוק וקלות ראש מרגילין לערווה. הוא היה אומר, מסורת- סייג לתורה, נדרים- סייג לפרישות, סייג לחכמה- שתיקה.

9. מנחות כ"ט ע"ב: שתוק כך עלה במחשבה לפני.

10. פרקי אבות, פ"א, י"ז: רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ימי גדלתי בין חכמים ולא מצאתי גוף טוב אלא שתיקה, לא המדרש העקר אלא המעשה, וכל המרבה דברים מביא חטא.

11. ובמסכת מגילה י"ג, ב': אמר רב חמא מאי דכתיב לא יגרא מצדיק עינו בשכר צניעות שהיה ברחל זכתה ויצאה ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בשאול זכה ויצאה ממנו אסתר זכה כי מטע ההוא יומא ועאיל ליה ללאה אמרה רחל השתא מכספא אחתאי מיד אותן סימנין שנתן יעקב לרחל מסרתן רחל ללאה והיינו דכתיב ויהי בבוקר והנה היא לאה. מכלל דעד השתא לא הוה ידע. לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול ומאי צניעותא דשאול דכתיב ויאמר שאול אל דודו הגד הגיד לנו כי נמצאו האתונות ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל ולפיכך זכה ויצאה ממנו אסתר ואסתר מאי היא דכתיב אין אסתר מגדת מולדתא ואת עמה.

12. מהר"ל נתיבות עולם ב': בספר משלי (י"א) בא זדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה, שלמה המלך רצה לומר כי עם הזדון דהיינו מי שאינו צנוע והוא נקרא זדון שאין לו בושה להיות מתפעל מן הבריות וזה נקרא זדון לב, וכאשר האדם הוא כך בא קלון וחרפה אליו, כפי מדתו אשר נמשך אחריו שהוא רחוק מן הכבוד ולפיכך ויבא קלון. ואת צנועים חכמה כי מי שהוא בצניעות נמשך אחריו החכמה, כי החכמה ראוי לה הצניעות:

ובמדרש (ילקוט משלי תתק"ל) חכמות בחוץ תרונה שאל ר' שמואל בר נחמני את רבי יונתן בן אליעזר שהיה עומד בשוק אמר ליה שנה לי פרק אחד אמר ליה לך לבית התלמוד ואשנה אותך אמר ליה לא למדתני חכמות בחוץ תרונה אמר ליה אם קרית לא שנית בחוצה של תורה המרגלית היכן היא נמכרת בחנות כך התור' ברחובות תתן קולה במקום שמרחיבין אותה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. וכן בגמרא במ"ק (ט"ז, ב') פעם אחת גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק מאי דריש חמוקי ירכיך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר והא כתיב חכמות בחוץ תרונה כדרבא דאמר כל העוסק בתורה מבפנים תורה מכרזת עליו בשוק והא כתיב לא מראש בסתר דברתי ההוא ביומא דכלה. והטעם בכל זה כי החכמה בעצמה היא צנועה ונסתרת ואין החכמה בנגלה, ולפיכך כמו שהיא החכמה בעצמה כך ינהג עם החכמה שילמד בצניעות דהיינו בסתר. וזה שאמר כאן ג"כ ואת צנועים חכמה דהיינו מי שכל מעשיו בצניעות ובנסתר נמשך אחריו החכמה שהיא צנועה ונסתרת, אבל מי שכל מעשיו בבלתי צניעות זה הוא גשמי ואין ראוי אליו החכמה, שכמו שיש אל החכמה מעלה עליונה נסתרת כך יש אל החמרי מדריגה שפלה נגלית כמו שבארנו דבר זה בכמה מקומות. ואם כך הוא שיהיה נוהג צניעות עם התורה, כ"ש וק"ו בשאר דברי' שכאשר לא יהיה נוהג יש גנות וחרפה ודאי צריך שיהיה נוהג בצניעות:

13. פירוש הגר"א על משלי: בא זדון ויבא קלון- כאשר הזדון בא לבהמ"ד בין התלמידים והזדון הוא מי שאינו רוצה ללמוד לידע האמת רק לקנטר, לכן כאשר בא הזדון לבהמ"ד יבא קלון שמבזה את כולם.

ואת צנועים חכמה- שיעקר החכמה הוא בהצנועים ששותקין מלומר תורתם ודעתם רק שומעין מרבותם כי כאשר הוא יאמר דבריו לא יוסיף לו כלום אבל כאשר ישמע מרבו יוסיף לו דברים. וז"ש החכם תועלת הדיבור הוא לא לו אבל תועלת האזנים הוא לעין זולתו, ולכן העיניים הם ב' והאזנים הם ב' לראות בתורה שבכתב ולשמע בתורה שבע"פ, אבל הפה הוא אחד, וזהו מלה בסלע ושתוקא בתרין, כי השתיקה הוא תועלת כפל מן הדיבור כי מה שידבר בפה אחד ישמע בב' אזנים ויראה בב' עיניים, וז"ש ואת צנועים חכמה מפני שהוא שומע תמיד חידושים מרבו.

14. מידות הראי"ה: מדת הצניעות גורמת טובות רבות בעולם, ומתוך-כך היא זוכה לדחות מפניה דברים שהיו טובים מצד עצמם, אבל כיון שמפני יצר האדם וכחו החלש יגרמו לפרוץ במדת הצניעות, שהיא קיומו של העולם הרחוני והחמרי. מדת האהבה והידידות, בכל הסימנים והדבורים הנוחים, הי' ראוי להיות שוה בין המינים, אבל מפני יקרת ערך הצניעות נדחית מדת דרך-ארץ ממקומה עד שלא לשאול בשלום אשה א). הצנוע מכיר, כי לא מפני שנאה על המין הוא מתרחק ועושה גדרים כי-אם מפני התכלית הכללית היפה. דוגמתם של דברים אנו מוצאים בדעות, התרחקות הראויה וכמעט מוטבעת שלא לתור אחר מחשכות המרחיקות את המעמד המוסרי, לפעמים נראה שדוחקים את חופש הדעת, אבל מי שמכיר התכלית יבין את יקר ערך ההגבלה, ויקבל אותה באהבה.

15. בראשית ל"א, ד', רש"י: ויקרא לרחל וללאה - לרחל תחלה ואחר כך ללאה שהיא הייתה עיקר הבית, שבשבילה נזדווג יעקב עם לבן, ואף בניה של לאה מודים בדבר, שהרי בועז ובית דינו משבט יהודה אומרים (רות ד יא) כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם וגו', הקדימו רחל ללאה.

16. אסתר פרק ב' פסוק כ': "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי."

מדרש רבה אסתר ו' י"ב: מלמד שתפשה שתיקה בעצמה כרחל זיקנתה שתפשה פלך שתיקה, עמוד כל גדולי זרעה בשתיקה. רחל תפסה פלך שתיקה, ראתה סבלונותיה ביד אחותה ושתיקה.

בנימין בנה תפס בשתיקה, תדע שאבנו שהיתה בחושן, היתה ישפה, לומר, יודע היה במכירת יוסף ושותק: ישפה - יש פה ושותק. שאול בן בנה ואת דבר המלוכה לא הגיד לו. אסתר - אין אסתר מגדת את מולדתה ואת עמה

17. מגילה ט"ו מגילת אסתר ה', א': "ותלבש אסתר מלכות" - שלבשתה רוח הקודש.

18. עין איה, שמב: ד"א הסכת ושמע ישראל, כתתו עצמכם ע"ד תורה, כדר"ל מנין שאין ד"ת מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה וכו'. כשם שבקיבוץ הנצרך לישובו של עולם, התכלית של ההנהגה הקיבוצית היא שיחיו בני אדם יושבי הארץ חיים ממוצעים מסודרים. אמנם כדי שהכלל יגיע לחיים אמצעים, צריכים אנשים יחידים, עומדים על משמרת עבודת הכלל, להתנדב בעבודה רבה יוצאת חוץ לגבול האמצעי, כעבודת אנשי החיל שלפעמים ינדדו שינה מעיניהם ויעמדו הכן על המשמר שעות רבות יותר מהערך הראוי לחיים ממוצעים. והם מקבלים באהבה את העול הזה, אם בעלי נפש הם, ושמחים בעבודתם, באשר יודעים הם כי רק בהתנדבם הם להעמיד את מצב חייהם במצב יוצא מגבול הסבל הממוצע יצליחו את בני אומתם בחיים הממוצעים. כן השרידים אשר ד' קורא העוסקים בתורה, הם אנשי החיל למשמרת, חומה המה לאומה הישראלית בכללה, אני חומה של תורה ושדי כמגדלות אלו ת"ח. אם אנשי החיל יאבו להיות מתנהגים בחייהם בגבול הממוצע, אז תהי' המדינה אבודה ולא תשיג גם ארחות חיים ממוצעים, כי חמס ושד יתרבה בה וידי צריה תשיג להדפה ולכלותה מעל פני האדמה. ע"כ הת"ח אנשי המשמר צריכים להתנדב לעבוד יותר מהמדה הממוצעת, כדי להביא שלום לעולם, כדי להמשיך יפה את הקיום לאור ישראל וחיינו האמיתיים. ע"כ לא נביט אל חלישות הכח המוכרח כמעט ברובו להמצא בין ת"ח עמלי תורה, על כתיבות הגוף החומרי ועל המניעה מהמון תענוגי החיים וששון עליזים. כי אך בזאת תתקיים התורה בעמל הגופני, הכתיתה נגד החלק המעשי הצריך סבל ועבודה של עיון וגרסא בעמל גדול, והרחקה מרגשות העונג של הרחבת החיים, ע"י ההתעמקות הנפלאה בעיונים שכלים מופשטים והגיונים מוסריים, איך לישר דרכם של בנ"א להתרומם מעל כל יצר לב האדם למראה עיניו, למען יוכלו בלא משוא פנים להורות לבנ"א הדרך הטובה והישרה, שתבא רק בהמתת החפץ הסוער לתענוגי הרוח שהם ראויים אמנם להמון, אבל ראוי להיותם רחוקים מלב בעלי עיון עובדי עבודת הקודש לישר דרך העם.

19. מדרש רבה איכה פתיחתא: באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה רבוננו של עולם גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתרה, אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקים רחמן מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים במ כרצונם... מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן הדא הוא דכתיב (ירמיה לא, יד) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, וכתוב (שם טו) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו', וכתוב (שם טז) ויש תקוה לאחרייתך נאם ה' וישבו בנים לגבולם.

20. עץ יוסף על מדרש רבה שם: כי יש שכר לפעולתך. שמסרת הסימנים לאחותך. ובגמול זה שבו בניך מארץ אויב. כי מדה נגד מדה לא בטלה וכשם שהוצאתך את אחותך מתוך ההפכה שאם הכיר בה יעקב היה מוציאה בחרפה. כך ישובו מארץ אויב. וכמו שסבלת תאותך והמתנת להיות ליעקב אחרי נשואי לאה. כך יש תקוה לאחרייתך נאום ה' וישבו בנים שלך לגבולם.